

Bijbelstudie over Het Lied aan de Zee - Een Lied van Beurijding Exodus 15:1-21

*Prijs den HEER' met blijde galmen;
Gij, mijn ziel, hebt rijke stof;
'k Zal, zo lang ik leef, mijn psalmen
Vrolijk wijden aan Zijn lof:
'k Zal, zo lang ik 't licht geniet,
Hem verhogen in mijn lied.
(Psalm 146:1 OB)*

Voelt u bij het lezen van deze woorden ook een verlangen om mee te gaan zingen? Woorden van een mooi lied, kunnen gevoelens in ons hart en in onze ziel opwekken. Ze roepen om instemming en meedoen. Zeker als ze aansluiten bij ervaringen die we eerder mee hebben gemaakt. Zo zal het vermoed ik ook aan de Schelfzee gegaan zijn. Mozes begint te zingen over de machtige daden van God. De Israëlieten doen met hem mee. Mirjam pakt een muziekinstrument dat voorhanden is, stemt in met het gezang en alle vrouwen volgen haar:

*Zingt de HERE, want Hij is hoog verheven,
het paard en zijn ruiters stortte Hij in de zee.
(Exodus 15:21)*

Het lied van Mozes aan de Schelfzee leent zich er voor *om en om* te worden uitgesproken of gezongen. Probeer het maar eens. De één leest het eerste deel van het vers, de ander leest het tweede deel van het vers. Al in de eerste eeuw voor Christus schreef Philo van Alexandrië zijn gedachte op dat het volk Israël in twee koren verdeeld zou zijn geweest: Mozes als leider van de mannen en zijn zus Mirjam als leider van de vrouwen. Joodse Rabbijnen zagen later Mozes als voorzanger en het volk Israël als koor. Hoe het precies is gegaan, zullen we wel nooit weten.

Wat we wel weten, is dat het lied direct een belangrijke plek heeft gekregen in de godsdienst van Israël. In de tempel werd het gezongen door de koren van de Levieten en ná de verwoesting van de tempel bleef de Joodse gemeenschap in Palestina het lied zingen. De Joodse gemeenschap in Rome nam heel het lied op in het dagelijkse ochtenddienst. Later is dit gebruik binnen het Jodendom overal overgenomen. Door deze dagelijkse lezing herinnert het volk zichzelf steeds weer aan Gods reddend handelen in deze wereld. Keer op keer is dit een bevestiging van het feit dat onderdrukkers en dictators het uiteindelijk niet voor het zeggen hebben. Dat deze vaste geloofsbelijdenis een grote betekenis gekregen heeft in donkere perioden van ballingschap en vervolging mag duidelijk zijn...

Hiermee zijn we gelijk bij het thema van het Lied aan de Zee. Het lied is één grote lofprijzing op God. De HERE wordt grootgemaakt en Zijn grote daden worden geprezen. Het is dus meer dan alleen het bezingen van de bijzondere gebeurtenissen die het volk Israël heeft meegemaakt. De focus ligt niet bij de gebeurtenissen zelf, maar op Hem die dit alles tot stand heeft gebracht. Het is belangrijk om dat te zien. Het lied veronderstelt

dat de hoorder weet waar het over gaat. In het lied worden de gebeurtenissen uit hoofdstuk 14 dan ook niet uitvoering nog een keer verteld. De sterke oostenwind die heel de nacht al het water weggeblazen heeft (14:21), wordt niet meer genoemd. In plaats daarvan wordt in het lied poëtische gesproken over “de adem van Gods neus” (15:8). Een plotseling, korte, maar vernietigende adem die elke menselijke hoogmoed te niet doet. De rol van het volk en zelfs de rol van Mozes verdwijnen helemaal naar de achtergrond! In hoofdstuk 14:16 en 21 lezen we hoe Mozes zijn hand uit moet strekken over de zee. In hoofdstuk 15 gaat het alleen nog maar over de rechterhand van God (15:12). Zelfs de bijzondere fenomenen als de engel, de wolk en de duisternis (14:19-20) worden niet meer genoemd. Engel, wolk en duisternis wijzen op de indirecte manier en de afstand tussen God en het volk. Maar in hoofdstuk 15 is van deze afstand geen sprake meer: in dit lied wordt Gods directe, persoonlijke tussenkomst en ingrijpen gevierd!

Wanneer we letten op de indeling van het lied, dan valt ook op dat de Here in elk deel centraal staat.

1. Verzen 1-10 vieren Gods grote overwinning over de Faraó en zijn leger
2. Verzen 11-13 belijden Gods uniciteit: Niemand is zoals Hij!
3. Verzen 14-16 beschrijven de uitwerking van deze indrukwekkende gebeurtenissen op de omringende volken
4. Verzen 17-18 geven een blik in de toekomst en welke grote dingen God daarin gaat doen.

1-10 Het verslaan van de Egyptenaren

Het zingen is gericht tot God en niet tot welke mens dan ook. De HERE is hoogverheven, dat heeft Hij laten zien in deze daad van bevrijding. Vers 2 komt terug in Ps. 118:14 en Jes. 12:2. Het vermoeden is dat deze woorden zijn gaan functioneren als een soort van persoonlijke geloofsbelijdenis in Israël. Dat de Here ‘mijn psalm’ is, wil zeggen: ‘de inhoud van mijn lied’. Dit wordt in dit Lied van de Zee ook bevestigd. De aanduiding van de Here als een ‘krijgsheld’ verwijst terug naar Ex. 14:14 “De Here zal voor u strijden...” De beslissende factor in de oorlogen van Israël is niet de menselijke factor, maar Gods wil. Zo bracht later ook David het onder woorden (zie 1 Sam. 17:47) en nog weer later de profeet Zacharia: “...niet door kracht noch geweld, maar door mijn Geest! zegt de HERE der heerscharen” (Zach. 4:6). Let in vers 9 op de opeenstapeling van werkwoorden waarmee het arrogante zelfvertrouwen van de vijand levendig onder woorden wordt gebracht. Het eerste deel van het lied eindigt met vers 10 waarin duidelijk wordt dat het verslaan van deze vijand voor de Here volstrekt moeiteloos was.

11-13 Niemand is zoals Hij

Gods soevereine macht over de natuur zoals die bleek bij de Schelfzee moet wel tot de conclusie leiden dan niemand is zoals Hij. Zoals later ook de leerlingen van Jezus reageren wanneer Jezus eveneens zijn macht over het water openbaart (Luk. 8:25) In de Psalmen zal later de retorische vraag: *Wie is als Gij?* meerdere keren herhaald worden. In vers 13 wijzigt het perspectief van de bevrijding uit Egypte naar de intocht in het beloofde land. Het is dankzij Gods *goedertierenheid* dat Hij zijn volk zo leidt. Gods goedertierenheid is een kernwoord in de Bijbel waarmee de werken van de Here worden

aangeduid. De woorden die gebruikt worden in de zin: 'Gij leidet het door uw kracht naar uw heilige woonstede' verwijzen naar de metafoor van de herder die zijn schapen leidt naar zijn stal. Psalm 78:52 geeft het beeld dat hierbij hoort: "Hij liet zijn volk als schapen optrekken, leidde hen als een kudde door de woestijn."

14-16 Het effect op de omringende volken

Gods machtige daden snellen het volk vooruit (zie ook Num. 22:2-6 en Joz. 2:8-11). De volken worden genoemd in de volgorde waarin Israël ze straks zal tegenkomen. Israël wordt in vers 16 expliciet Gods volk genoemd dat Hij zich heeft 'verworven'. Het kan ook – zoals de NBV doet – vertaald worden met 'geschapen'. Deze manier van zeggen komen we ook tegen in Deuteronomium 32:6.

17-18 De grote finale

Het Lied aan de Zee eindigt met de vaste overtuiging en belofte dat God's redding leidt tot de bouw van de tempel. Ook deze gedachte komen we tegen in het boek Deuteronomium (12:9-11). De schrijver van het boek Koningen laat in de manier van zeggen in 1 Koningen 6:1 duidelijk merken dat zijns inziens de periode van de Exodus pas afgesloten is bij de bouw van de tempel.

Het lied eindigt zoals het begon: met het uitroepen van de Naam van God. Voor het eerst in de Bijbel wordt hier het optreden van de HERE aangeduid als dat van een koning 'De HERE regeert...' Deze aanduiding past ook helemaal bij deze God die zo soeverein handelt in de natuur en in de geschiedenis. De belijdenis dat *deze* God regeert tot in eeuwigheid is des te meer raak, als we ons realiseren dat het in die tijd de farao was die zichzelf aanduidde als de goddelijke koning en er alles aan deed om eeuwig te leven.

Vragen

1. Kunt u zich voorstellen welke betekenis het voor de Joden heeft gehad om dit lied te blijven zingen ook na de verwoesting van de tempel, tijdens de tweede wereldoorlog en andere zwarte perioden uit het bestaan van het volk? Wat kunnen christenen hiervan leren?
2. Opvallend is het verschil in benadering tussen hoofdstuk 14 en 15. In hoofdstuk 14 wordt Gods ingrijpen nog 'middelijk' beschreven: via Mozes, de engel, wolk etc. In hoofdstuk 15 wordt Gods ingrijpen direct beschreven. In welke gebeurtenissen in uw leven herkent u iets van het bevrjndend handelen van God in uw leven? (Misschien middelijk gebeurd, maar waar u God rechtstreeks voor kunt danken en prijzen?)
3. De strijd die Israël moest voeren was uiteindelijk een strijd van de Here zelf. Op welke manier zien we dit terug in het Nieuwe Testament? Betrek bij uw antwoord ook Efeziërs 6:10-12.
4. Gods daden in Israël worden opgewerkt door de omringende volken. Jezus spreekt in Johannes 13:34-35 ook over het effect dat het leven met deze God heeft op mensen om ons heen. Bespreek met elkaar de overeenkomsten en welke consequenties dit heeft voor ons leven.
5. De Heidelbergse Catechismus kent een indeling in drie delen: ellende, verlossing en dankbaarheid. In het deel over de dankbaarheid wordt gesproken over het gebod en het gebed. Het lied wordt hierin niet expliciet genoemd. Wel wordt het louen en prijzen van God genoemd als bestemming van de mens (HC6) en wordt

in het derde deel er impliciet naar verwezen in HC 99, 122 en 128. Bedenk met elkaar een nieuwe vraag met antwoord in de stijl van de Catechismus, waarin het lied expliciet een plek krijgt in het leerboek van de kerk.

Verwerkingsvormen

1. Associëren: God voert de strijd voor Zijn volk.

Het lied uit Exodus 15 beschrijft op een prachtige manier, hoe de Heere voor Zijn volk heeft gestreden en de overwinning heeft behaald. In de Bijbel lezen we vaker over overwinningen die de Heere behaalt voor de Zijnen.

Vorbereiding: Schrijf midden op een groot vel papier of op een bord “God strijdt voor Zijn volk” en omcirkel deze zin.

Uitvoering: Iedereen die hier een Bijbels voorbeeld van kan noemen, schrijft die gebeurtenis/dat Bijbelgedeelte ook op het vel of bord en verbindt wat is opgeschreven d.m.v. een lijn met de cirkel. Zo ontstaat een veld vol gebeurtenissen, waaruit Gods handelen voor Zijn volk blijkt.

Doel: samen ontdekken, dat God strijdt voor Zijn volk en zo onder de indruk komen van Zijn liefde en (al)macht.

2. Zelf een lied schrijven.

Neem het lied uit Exodus 15 als basis. Herschrijf het lied. Laat daarbij de passages staan, die (het werk van) de Heere omschrijven, zoals vers 1a, 2, 3. Vervang de andere verzen, zoals vers 1b, 4, 5 door gebeurtenissen waarin u persoonlijk Gods handelen hebt ervaren. U kunt de verzen, die u niet kunt vervangen, weg laten. Eventueel kunt u uw lied aan het einde van de samenkomst voorlezen.

Variatie: het lied op eenzelfde manier herschrijven, maar nu als danklied voor de bevrijding na de Tweede Wereldoorlog.

Vorbereiding: Zorg voor pennen en papier.

Doel: Het lied van de Zee tot een lied omvormen, waarmee u Gods grote daden in uw eigen leven bezingt of die daden die betrekking hebben op de bevrijding na de Tweede Wereldoorlog.

3. Bijbelstudiemethode: gevoelens benoemen

Een lied roept iets in ons op. Met de volgende Bijbelstudiemethode brengt u onder woorden welk gevoel (of welke gevoelens) er boven komen bij het lezen van dit lied. Maak zo nodig kleine groepjes.

- Lees het gedeelte door. Neem steeds enkele verzen samen. Gebruik bijv. de indeling die in de Bijbelstudie gebruikt werd.

- Leg de Bijbel vervolgens opzij en stel de vraag: welk gevoel roept dit gedeelte nu bij me op? Maakt het me boos, dankbaar, verdrietig, blij, somber, bang, onzeker, rustig of wat voor gevoel dan ook.

- Breng onder woorden waarom dit gedeelte juist dit gevoel oproept. Hoe komt dat, wat is er gebeurd, waar moet u aan denken?

- Pak de Bijbel er weer bij en lees het gedeelte nog een keer. Klopt het dat dit gedeelte juist dit gevoel oproept? Waarom wel/niet? Wat gaat u ermee doen?

- Deel de ervaringen met elkaar.

Vorbereiding: Zorg voor Bijbels, pennen en papier.

Doel: Ontdekken welke gevoelens dit Lied bij u oproept en wat dat voor u persoonlijk betekent.

J

4. Liederen in de Bijbel.

Er wordt in de Bijbel veel gezongen. In de Bijbelstudie stond al te lezen dat er verbindingen te leggen zijn tussen het Lied aan de zee en andere liederen. Bestudeer in groepjes één van onderstaande liederen en zoek naar overeenkomsten en verschillen met het Lied aan de zee.

Hanna's lofzang (1 Samuël 2:1-11); Psalm 98; de lofzang van Maria (Lukas 1:46-56); het nieuwe lied (Openbaring 5:6-14).

Laat elk groepje aan het eind van de bijeenkomst kort weergeven wat de bevindingen zijn. Zing ter afsluiting Psalm 98 en/of de lofzang van Maria.

Vorbereiding: Zorg voor Bijbels, pennen en papier.

Doel: Ontdekken hoe er in de Bijbel gezongen wordt over het handelen van God.